

pek önkényes hozzájárulása nélkül csakugy lesz összehozható, ha Ausztria visszatér a rendszerhez, mely a sir szélére juttatta, a népek lelkesedése és mentő karja ellenben csak úgy fog tette buzdulni, ha az alkotmányos élet a legszélesebb alapon és teljes garantiát nyújtó formában érvényesül Lajtán innen, Lajtán túl. De eltalálják-e államférfiaink az utat, mely e szép célhoz visz?

Ausztria életföltételei ma egészen mások, mint régen voltak. Ha a kormány ép oly következetességgel magyarizált volna hajdan, mint demagyarizálni törekedett: mily erős, hatalmas, gazdag birodalom övezné ma a Habsburgdynastia trónját. Csak a magyarnak léven tartós világtörténeti szerepe, s szakadatlan fényes dicsősége, nemzeti nagy önérzete, büszkesége stb. ezek s más csillogó csábeszközök, egyesülve politikai előnyökkel — számos idegen elemet egyesítettek, fölolvastottak, megnevesítettek volna velünk, általunk. —

Ma ellenben a népek ily szoros frige s összeolvadó egyesülése csak rokonelemek közt remélhető. Heterogen törzsek közt a faj suprematia, a nemzetiségi érdek a törekvések végcélja és iránytűje. Sajnos, hogy a magyar népben ez erény vagy hiba, vagy legalább ezek ösztöne soha sem létezett. Ha Mátyások és Nagy Lajosok ezzel másként uralkodtak volna meghódított népek magyarrá lettek volna. De bár századunkban ez nem lehetséges többlet, az osztrák birodalom súlypontját most is Magyarországra kell fektetni. Az együttlakó vegyes elemek közt t. i. a kormánynak kell az összefüggést létrehozni és a korona mind egyiknek imponáló hatalmával eszközölni a mindegyiknek kedvező egységet. A német nagyhatalmi politika helyébe a dynastikusnak kell lépni. Háboru előtt dualismus volt a jelszó, hogy az értelmileg, vagyoniilag, számiilag erős magyar vezérkék itt, a hasonló arányban lévő német ott; most a német egység fenyegeti a német tartományokat s az örökös tartományok csakugy kifelé fognak gravitálni, mint az Oroszországgal kacérkodó szláv részek. A vissza- és összetartó elem tehát csak a magyar lehet.

Mi lesz Poroszország jövője? Felolvad nemetté, s a hohenzollern dynastia, ha eszközli, szítja és vezeti az ideczélzó mozgalmat, megmarad a trónon, ha nem: elsőpri az ár s más kisebb fejedelem jut a német birodalom élére, csakugy mint Olaszországban a kis Szardinia s nem az erkölcsi világhatalmu Róma, vagy a területileg hatalmas Nápoly. Ausztria nem számíthat a felolvadásra semmi körülmények között nem német népei miatt, az ő szerepe Németországban mindenkorra véget ért s így saját népeire utalva egész jövője azon nyugszik; lesz-e higgadtsága belátni s bátorsága keresztül vinni, hogy a birodalom egysége fennmaradása csak a magyarrá életkérdés, s míg a többi nemzetiségek tekintete a jövőt a birodalom határain kívül keresi, egyedül a magyar, mely nyolczszázados alkotmánya és a háromezázados Habsburgház védpajza alatt reméli azt elérni. „Ausztriának, ha megszünt német nagyhatalom lenni, magyarrá kell válnia“ mondá nem rég az öreg „Times“ s lelkünkre állítjuk, bárki irta is ama nevezetes sorokat, a dynastia jóakarója ő és prófétai lélekkel szólott.

A hét története.

Elődom, ki a mult hét történetét megírta, már elhasználta azon frázist, melylyel a harc trombitáinak száját elhallgattatá s az öt napi fegyverszünetre kalapja mellé tűzött a béke olajágából egy levelkét. Én — bocsánat, ne essünk ki a tárczairól stilusból, tehát mi már négyhetes fegyverszünetről beszélhetünk önöknek s az egész olajágat lobogtathatjuk kezünkben, miután igen valószínűnek tartjuk, hogy a négy hét vagy prolongátni fog, vagy a számadások e hosszú lélekzétvétel alatt kiegyenlítettén, a perlekedő felek kettészakítják a váltót s a „summa summarum“ mellé odairják, hogy — béke. Minthogy azonban Nőének ezuttal sem hollóját, sem galambját nem szándékunk képviselni, e rövid bevezetés után áttérünk a „hét történetére“, mi a bevezetés után ítélve, nem fogja viszhangozni az Armstrong-ágyuk és gyűtőpuskák zaját, s a puska por felhők függőnyei helyett minden látó zsinórpádkról a pesti por függőnyeit fujjuk szét, hogy egy rövid pillanatot engedjünk önöknek vetni a „közveti vaspálya“ megnyitási ünnepélyére, mely e hétnek egyik legérdekesebb eseménye volt. Hétfőn délután négy órakor mi is egyik alkatrésze voltunk azon hullámozó néptömegnek, mely a Deák-tér és a váci-ut elejét elfoglalá, s szerencsések voltunk azon kiváltságosak közé tartozhatni, kik az ünnepélyes első utat Uj-Pestre, Hollán Ernő és Jelinek vezetése mellett az oly régen emlegetett „lóvonatu vasuton“ megtettük; Pesten a Deák-téren ültünk

fel, hol a pálya, mint idevonatkozó képünkön látható, a szénatértől vezetve, a téres váciuton vonul végig. Képzeltetik önök, hogy nagy volt az érdekltség a közönség részéről s a lelkesülés, midőn az öt kocsi, a városi hatóság több tagjával, — élünkön az alpolgármesterrel — sok uri nővel, szép leánynyal, részvényesekkel, polgárokkal s egy egész kocsi, csupa újságírókkal — megindult. Az egyik kocsiból harsogott az ott elhelyezett népzenezek hangszereiről a vidám induló s a többi kocsin is folytonos vidámság és jókedv uralkodott, miatt a harminczhat percznyi utazás után a vonat Uj-Pestre megérkezett. Egész ösztöntén valljuk be, hogy az Uj-pesti indóház várokozásunkat felülmutta. E tágas és díszes épület zászlokkal volt díszítve. Étterme, bálterme, szép festésű falai és karzatai igen kellemesen hatottak mindnyájunkra. Mint idevonatkozó képünkön látható, Uj-Pesten is szép számú társaság fogadott bennünket, s míg a társaság egyik része a helybeli leánykák által osztogatott virágokért ábrándult, addig a másik rész az indóházi vendéglőbe sietett, hol jutányosan és elég jó uzsonnát szolgáltak fel (jó pénzért) a vendéglős fürge pinczérei, s egy cigánybanda erőlködött — jó magyar dalokat játszani. Hat óra előtt pár perczcel megszólalt a vonatvezető sipja s pontban hat órakor indultunk vissza Pest felé, s harminczöt percz után a szénatéren, ismét a váró sokaság üdvözlései mellett szállottunk le a kocsikról. E vállalat 80,000 frtba került; szép összeg biz ez, de nem sok, ha tekintetbe vesszük azon előnyöket, melyek általa a fővárosra, de főleg Uj-Pestre háramlanak, mely utóbbi csak ezután lesz valódi Uj-Pest, amennyiben az összekötő gyors és kényelmes közlekedés által, mintegy külvárosát fogja képezni ezután Pestnek. Kocsi, mint tudjuk — 12 van. Ebből nyolcz, — mely Uj-Pestre jár — zárt kocsi kétosztályra, tetején ülésekkel, 25, 15 és 10 kr. menetdíjjal, belül egészen elegáns fehér posztóju kanapék, mind szolid és szép munka. A Pest utcáin közlekedő négy kocsinak szilárd ernyőzete van, s kényelmes bőrülésekkel van ellátva, egy személy 10 krt fizet rajta. Amit főleg ki kell emelnünk e vállalatnál, az a magyarsága! A feliratok, a szolgálati személyzet ruhái mind magyarok, a kocsisok kék zsinóros szürke attilát, a conducteurök pedig sötét kéket viselnek. A sip folyvást hangzik, nehogy menetközben a gyalog járók, vagy kocsik, a sinekre menve kárt szenvedjenek. Már az egész pálya átadatott a közforgalomnak, s remélhető, hogy nem sokára több mellékággal is fogják szaporítani, nevezetesen az Orczykertetbe s talán később Budára a zugligetbe is. Itt lehetetlen meg nem emlékeznünk a „Pannonia“ hidról, mely a Dunán tervezve volt, de fájdalom, még mind eddig csak terv maradt. Mily roppant kényelmes és czélszerű volna ennek közvetítése által a közlekedés a pesti indóházból át a budai pályafőig s talán egy mellékággal Ó-Budáig is!

Azon hitben vagyunk, hogy míg önök végig olvasták — e gyakorlatlan tollal irt megnyitási ünnepélyt, jobban kifáradtak, mint mi, kik egész kényelemmel tettük meg ez utat, de bocsássanak meg érte; tisztünkben állott erről írni, és sokkal jobb kedvvel tettük azt, mint a következő sorok megírását. A tollat remegni érezzük kezünkben, keblünk elsorol a legőszintébb s legmélyebb fájdalomtól, midőn leírjuk, hogy a nemzetnek halottja van, hogy Egressy Gábor nincs többé!

Váratlanul, mint felhőtlen égből lecsapó menykő — jött halálának megrondító hire. A lapok még tele voltak egri vendégzereplésének magasztalásával s az egri hölgyektől nyert koszorúnak tarka virágai frissen illatoztak még szobája falán, midőn a halál zord alakja megjelent s elnémitá, vagy tulharsogta ama diadalzajt rettenetes hangjával, és a friss koszorút a friss sir számára követelte.

Hétfőn, a színház újbóli megnyitása másodnapján történt, hogy Brankovics Györgyben ismét a pesti közönség elé lépett. A nehéz szerep, mely roppant physikai erőt igényel, — már a próbán kifárasztá s azon nyilatkozatra kényszeríté, hogy utolszor játszsza s más fiatalabb erőknél fogja azt hagyni. Ki sejtette volna, hogy ez egyszerű szavakban a közeli halál bús előérzete lappang? Ki hitte volna, hogy az utolszor, még az nap este valóssággá fog válni s hogy e nemes, büszke, betegen is délczeg és imposant alak — mielőtt a függöny harmadszor fog legördülni — összeroskad és nem kel föl többé — soha, soha. Bizonyára senki. A nagy művész többször kijelenté már, hogy egyik másik farszós szerepéről lemond, anélkül, hogy e gyöngeséghez elég ereje lett volna s amint kissé jobban érzé magát, rögtön előkérte ismét és nem lankadó hatalommal tolmácsolta mindama nagy eszméket, miket Shakespeare és kisebb utódai egy-egy hősből kifejeztek. A sors akarta így, hogy a csatatéren hulljon el s ott haljon meg, ahol élt. A színpadon és úgy haljon meg, amint élt. Nemesen, méltósággal. Megrázó, de szép befejezése volt ez a hosszú, dicsteli pályának, s a közönség bizony-

nyal sokáig nem fog színpadunkra nézhetni anélkül, hogy köny lopódzék szemébe és visszaemlékezzék: ott omlott össze a magyar dráma művészet egyik legerősebb oszlopa, mely évek hosszú során át hirdeté annak dicsőségét!...

Jövő számunk a nagy színész arczképét és kimerítő életrajzát hozandván — meg kell itt szorítani tollunkat s szívünkbe zárva a gyászt és fájdalmat, az országos veszteséget azon hatással jelzeni, melyet Egressy halála a fővárosban idézett elő, hol mindenki ismerte őt s tisztelői a karzat kemény lóczáin csak oly számmal léteztek, mint a páholyok és zártszékek bársony ülésein. A gyászhir tehát villámsebesen berepült az egész fővárost s mire a temetési szertartás órája megérkezett: a kerepesi út rozsz kövezetén ezernyi néptömeg hullámozott a halottas ház felé. Czimeres fogatok, elegáns delnők, írók, művészek, a nemz. színház összes személyzete, a német színház tagjai a részvét elpalástolhatlan kifejezésével arcukon siettek leróni a végső tisztelet keserves adóját. Az udvaron a nemz. színház kardalnokai énekeltek egy gyászdalt, Török Pál superintendens pedig megható beszédet tartott, mely után a dráma kiválóbb képviselői vállukon vitték a szekérhez az ezüst felirattól csillogó koporsót, mely koszorúkkal volt elborítva. Egy babékoszorú ezek közül különösen kivált s mint később hallók — ezt a Pesten vendéglő Sonnenenthal, a bécsi burgszínház tagja készítetté, kinek tiszteletét a nagy halott iránt a széles nemzeti szín szalagra nagy betűkkel nyomott e szavak tolmácsolták: „Egressy Gábornak, a halhatatlan művészek ösztöne tisztelője Sonnenenthal Adolf.“ — Az egész koporsót különben szebbnél szebb szalagok ékítették, melyeket különféle alkalmammal kapott s a művész által hűségesen megőrzött koszorúkról szedtek le, míg ezek levelei a koporsóban lettek elhelyezve, hogy a boldogult „babérain“ álmódja át a sir hosszú, csöndes álmát!

A nemz. színház előtt ismét a kar énekelt s Farkas József mondott beszédet, míg a sir szélén Szigligeti vette át e szép tisztet a barátság és sokszoros emlékek által támogatott ékesszólással jellemezvén: mi volt ő a színháznak, művészetnek, a hazának.

A főváros nevezetesebb műkereskedéseiben most mindenütt Egressy gyászfátyollal körözött arczképe látható s ha sokan lesznek is, kik megszerzik ezt szobájuk díszéül, neve, egyénisége mégis legméltóbb helyen van a — nemzet szívében, honnan éppoly kevéssé lesz képes azt kitörölni az idő, mint a magyar miveltség történet dicsőségesztő lapjairól.

KOMÓCSI JÓZSEF.

Legujabb.

Klapka vágvölgyi vállalata.

Eczim alatt következő cikket közöl a „Wanderer“ jul. 31-ről:

„Épen most meglepő hirt veszünk egy megbukott betörési kísérletről, mely tegnap és tegnapelőtt (juli 29. és 30.) történt, a magyar határon, a vágvölgy felé. Arról értesítnek t. i. hogy Klapka tábornok, egy állítólag magyar önkénytesekből álló csapat élén, a jablunkai hegyszoroson át Trencsénmegyébe tört. Megbízható forrásból vett értesülésünk szerint most már kétségtelen, hogy a porosz hadműveleti tervben benne volt a magyarországi betörés, és ez országban forradalomnak előidézése. Sőt nem is tagadták porosz katonai körökben, hogy a háboru tovább folytatása esetére, a porosz főhadiszálláson jelen volt Klapka tábornok arra volt kiszemelve, hogy a forradalom szövetségét Magyarországra vigye. Nagyon világosan szól e mellett az a tény, hogy a magyar hadifoglyokat szigoruan elkülönítették a porosz táborban a többiektől; mert miért kellett volna Poroszországnak, a magyarokat külön helyiségekben tartani, ha velők az említett cél nem akarta volna kivinni?“

„A közbejött események s a háborunak azok által előidéztet félbeszakasztása természetesen megváltoztatta a porosz főhadiszálláson ide vonatkozólag készített terveket. — A cél ugyis el volt érve, s annál fogva elmúlt szüksége a kéznél tartott eszközök alkalmazásának. — Klapka tábornok pedig egyszerre csak azon vette észre, hogy félreleteszik, mint oly eszközt, melynek nem tudják többé hasznát venni; azonban az erélyes ember, úgy látszik, nem tűrhette azt, s így történt aztán, hogy saját erejével kísérelte meg a bizonyos eshetőségekre készen tartott coup kivitelt.“

„De neki is meg kellett, saját kárán tanulnia az emigratiók közös sorsát; mert nem gondolta meg, hogy Komáromból elutazta és jablunkai betörése közt 17 év folyt el. Kiábrándult, gyorsan ábrándult ki, s a csalóka remény, mely őt e lépésre indította, csakhamar szét-

1866 aug 1

2361